HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. שדה של שני אמים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני לפונה: **פגני ליה בקרנא זוג.** לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך למים טוב מן הרחוק ואם תחלקנה מן הלפון (ג) נמצא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בצפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני לפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

מזרח נהר

לאחין	שמשון
שמשון	לאחין
לאחין	שמשון
שמשון	לאחין

נגרא צפון — סרב

מערב

אית דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשר בשותפותך: **ליפ דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד לו בהמה עמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריחא מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו ביה הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מלי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ד) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמיס לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשש:

קח

חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא.

פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ולדומה מושך ניגרא מולקין אותה בקרנא זוג לפי שהנהר טוב מן הנגר ומן הרחוק ואם תחלקנה מן הלפון (ג) נמצא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בצפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני לפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

מזרח נהר

לאחין	שמשון
שמשון	לאחין
לאחין	שמשון
שמשון	לאחין

נגרא צפון — סרב

מערב

אית דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשר בשותפותך: **ליפ דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד לו בהמה עמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריחא מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו ביה הלל להורות כו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מלי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ד) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמיס לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשש:

קח

מזרח

לאחין	שמשון
שמשון	לאחין
לאחין	שמשון
שמשון	לאחין

צפון — סרב

מערב

[א]חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר [ב]אית [ג]דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי [ד]מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים [ה]תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר [ו]לא תהו בראה לשבת יצרה אלא [ז]כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש [ח]ה[ט]שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמן הרי עשיר אומר לעני יתר הרבה מפשוט [ג] ומשני דמ"מ כך חולקין [ד] ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר במי שהיה נשוי (כתובות דף לג:) [ה] דשור לחריסה ועומד לחריסה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעבדיו אין הבכור נוטל פי שנים [ו] ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחריסה ועומד לחריסה

קח

דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: **לישא שפחה אינו יכול.** ואע"ג דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף סב. ופס ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חיים ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם ישא שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבת לא קיים כדמשמע התם דשבת תלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (פ) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבת כל דהו כיון שהוא אמוס: **שנאמר לא תהו בראה וגו'.** הא דלא מייתי קרא לפרו ורבו [ד]אור"י בר מרדכי משום דלשבת יצרה שייך אפי' בלא עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין [ד] דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו כשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף פה: ופס) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא לפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ב דמגילה (דף כז.) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה דאמר מר גדול ת"ת שמביא לידי מעשה לישא אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת יצרה: **כופין את רבו.** ול"ת אמאי כופין ליתי עשה לפרו ורבו ולידחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערלה קא עקר ללאו ועשה לפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה ליגמא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ו) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה לא דחי ול"ת היכי כפינן לשחררו והא אמרי' בפ' השולח (גיטין דף לח: ופס) דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכי תימא מצוה שאני וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כדאמרי' בריש שבת (דף ז. ופס ד"ה וכי) והא דשחרר ר"א עבדו בהשולח (גיטין שם) שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם י' התם משום דר"א גופיה עשה מצוה בכך שהשליש המנין והא דאמר נמי בפ' בכל מערבין (עירובין דף נג: ופס ד"ה ולא) דניחא ליה לאדם למיעבד איסורא זוטרא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם משום דקא עביד עם הארץ איסורא על ידו של חבר דקא מאכיל ליה טבל [ח] ואומר ר"י דמשום מצוה רבה שרי אע"ג דעובר בעשה כדאמרי' ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. ופס ד"ה אמי) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת וגרות ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקריב מחוסר כפורים מצות פסח [ט] ול"ת אמאי כופין וימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ופס) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בניס (י) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נוסג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף פט. ופס) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולח (גיטין דף לו. ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה לאסור לכבוד עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אוזן שמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' ול"ת ושא חליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בגד אשת איש (יא) ישאנה בלא קדושין כדאמר ליגא שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין תופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בגד חירות ולא דמי לפרה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט. ופס) דמרגיעין עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בגד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחריסה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה ול"ת ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדתנן בהאומר בקדושין (דף סט.) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר ונשא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדתנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט.) ממזרים וחרורים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל ול"ת ושא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדתנן בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא ביניהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו ושא שפחה (יב) וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר אפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה ול"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפסולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד לפי שנולד מאיסור חמור דלא תפסי קדושין ולכך לא מיתסר בגלוי דלא יהיה קדש ומיהו בזכור ובהמה אין להתירו אפי' למאן דמיפיק להו בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להתירו בקדישות אלא באותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה בא לא ול"ת ומ"ש דגירי וחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מלרי ולדומי דמותרין בקהל גרים דלא אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא ילפא מייבמו:

שמע

צד חירות שבו וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שירויח לאחר שהיה כולו בן חורין מפני שכשהוא חצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובד לעצמו סוף סוף למחר כשהוא עובד לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ח על חצי דמיו. וחזרו בית הילל כו' מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחרריני ואתן לך דמי חצייי או תן אתה מהכל עבדך ותיובתא דרב יהודה. לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד והכא בגני עבד שאני. דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קצוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקצוב אני עליך דמי חצייי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה. ואי"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבו קנה חלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא רבו מהכל חוזר ונוטלן. למ"ה: אם

מסורת הש"ס

(א) תוספתא ב. פסחים פח. ערכין ב: עדיות פ"א מי"ג [גיטין מא.], (ב) לקמן קנב., (ג) דפ"ל כל עשיר יסלק עני שותפו בדבר שאין בה דין חלוקה כל"ל מהר"מ, (ד) [יבמות סו.], (ה) [וש"ע תוס' פסחים פח: ד"ה כופין], (ו) ל"ל ע"י שיש בני שפחה. רש"ל,

תורה אור השלם

1 כִּי כֹה אָמַר יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֶׂה הוּא כוֹנְנָהּ לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לְשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד: ישעיהו מה יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרנא זול וכו' מן הלפון לדרום נמצא כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא חצי נגר וכו' נמצא יהיה לאחד חצי הנהר וכו' ולשני אין לו אלא חצי נהר במזרחו: (ג) ד"ה ה"ג וכו' הנגר יכול לקנות עצמו ולהיות לחרות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה חלקי שאין דמיס: (ד) תוס' ד"ה אית דינא וכו' ע"ש עיולי דמיס בדבר שאין בה דין חלוקה: (ה) ד"ה ליפא וכו' אור"ר דלא כופין: (ו) ד"ה שנאמר וכו' לא תוהו בראה מאמר הש' שנשמע מצוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מפקדא אפרו ורבו אפשר לה בחמר: (ח) בא"ד בא"ד ונמ"ל נמי לאפי' אין לו בניס ראשה רבו: (ט) בא"ד בלא אשת איש מכל מקום ישאנה בלא קידושין וכו' מותר בשפחה לא הוה כפינן: (י) בא"ד בפני עצמו הוא ומעמס:

מוסף רש"י

מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שהיו ב' אחין או ג' שותפין ושחרר אחד את חלקו (גיטין מא.). תקנתם את רבו. שלוקח חסר כלום (שם) שאינו משפיל כלום מן הרשות לו (פסחים פח:). ואת עצמו לא תקנתם. מה תהא עליו (שם) כל תקנת רבו כלום היא, אבל תקנת העבד אין כלום, אם נתקן במשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה (חגיגה ב:). לישא שפחה אינו יכול. מפני לד עבדות שבו (שם) דמתיב (דברים כג) לא יהיה קדש, לא יפנו איתתא אמה (פסחים פח:). לישא בת חורין אינו יכול. מפני לד עבדות שבו (חגיגה ג:). לא תהו בראה לשבת יצרה. לא בנית הקב"ה לשבת אלא לישוב, אלא אם אתה רוצה לשוב (שם) יולד אתה לשבת אלא לישוב (גיטין מא.).

מוסף תוספות

א. ורש"י ז"ל פירש ג"כ קוץ או אקוץ מכלל דבקצינתן תלוי כמו שירצו. ויטב"ל. ב. אלא [הוה] עפ"ד שומת ב"ד, וגוד או איגוד [היינו] משוך או אמשוך. שם. ג. ונמצא הבכור נוטל יותר מפי שנים, ומי יוכל לצמצם בדבר שיטול כפל של יום אחד בלבד. שם. ד. ואם הורע כחו של פשוט הורע מן הדין מפני שחלקו מועט. רמב"ן. ה. [ב]שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתיים. שם. ו. ובטלת ירושת בנו הבכור. שם. ז. שהרי צד חירות שבו מצווה על פריה ורביה. תוס' ר"י ל. ח. שהוא גורם לו לעבור שהוא אומר לו לקוט וסבור שעשרן. תוס' עירובין נב:

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ב מהל' שכניס הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ג:

קיח ב מיי' פ"א שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעי' ו:

קיט ג ד מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קכ ה מיי' פ"א מהל' שכניס הל' ב ועיין בהסגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ו:

גליון הש"ם

גמרא דינא דגוד. נ"ל משיכה כמו משכו וקחו (שמות יב) דמתרגמי' נגודו עיין תוס' נדה לף לו ע"ב ד"ה ד"ה גלייה:

רבינו גרשום

דליהונו נפשיי אריסין מיכן ומיכן וישמרו זה את זה ואמאי כופין. למ"ה. שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יבישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זוג כעין אותו ציור בד' חלקים דמכל רוח יעשו ב' חלקין מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כעין זה. (הנהר המושך מצד מזרח):

לאחין יבש שמעון יבש

לאחין יבש שמעון יבש	לאחין יבש שמעון יבש
לאחין יבש שמעון יבש	לאחין יבש שמעון יבש

פיסקא אין חולקין את הטרקלין. פלטורין אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין. מורן הוא מגדל. ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליתו. ולא את המרחץ עד שיכולין לרחוץ כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל ששמו עליו כתחלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותו עצמו כמו שנקרא בתחלה חולקין. ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים. ואי ליכא שיעור חלוקה מאי. רב יהודא אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך תרגמ"ל. ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בג' חלקים. ולהכי נקיט בהמה טמאה. דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה ישתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין כאן דין גוד או אגוד: וחציו בן חורין שישחררו אחד מן השותפין. לישא שפחה אינו יכול מפני

ל) [ל"ל תרגום משכו וגגידון].